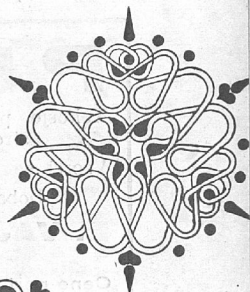
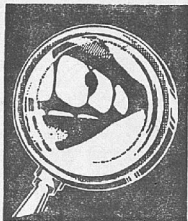

Ž · E · N · S · K · I
S · V · E · T
1 · 9 · 3 · 5

11

Sovražniki naših zob

so najnevarnejši, če lahko neopazno vrsijo svoje razdiralno delo, podobno kakor milijonska armada gnilobnih bakterij. Če postanejo poškodbe vidne, je že prepozno. Bolje je se temu pravočasno izogniti, s tem da redno čistimo zobe z zobno pasto Chlorodont, ki navzlic svoji izredni čistilni moči, ne načenja občutljive zobne sklenine.

Tuba Din. 8.—

Jugoslovanski proizvod

PERJE

Kokošje, purje, gosje, račje, navadno, s strojem čiščeno in čohano.

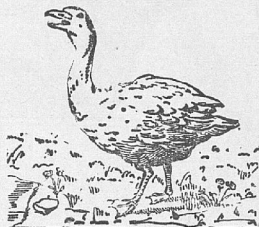
Vzorci se pošiljajo brezplačno in franko.

Dobavlja se v vsaki množini

E. VAJDA, ČAKOVEC

Telefon št. 59, 60, 3, 4.

Cene perja zelo znižane. Zahtevajte cenik in vzorce, ki jih dobite brezplačno!

„Moj novorojenček“

sestavila L. Hočevar-Megličeva, je knjižica, ki obsega 32 strani. Besedilo je razdeljeno na deset poglavij in vsebuje 22 slik, ki ponazorjujejo besedilo, katero obravnava novodobno oblačenje in nego dojenčka sploh. Stane Din 12.—.

Naroča se pri upravi „ženskega sveta“ Ljubljana, pošt. pred. 119. Naročilo brez plačila se ne vzame v obzir. Na vsaki pošti se dobi položnica, na katero napišete št. našega tek. rač. 14004, kar Vam je ceneje, nego da nam pišete po položnico.

**Drobna knjižica
z veliko vsebine**

Dekliško perilo

modeli in kroji perila za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezenine, ki so uporabne tudi za okras otroških oblek in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred.

ŽENSKI SVET

NOVEMBER 1935

LJUBLJANA

LETO XIII-11

Neznanemu . . .

Anica Černejeva

Neznanemu gradijo spomenike, polagajo simbol miru in zmage
Priznani romajo na grob k neznanim. Veliki k majhnim, v nemi ve-
ličini mrtvih množic majhni, brez pomena.

Mogočni in odlični s slavnimi imeni častijo tiste brez imena.

Proslavljajo idejo, ne življenja.

Neznānega junaka, ne človeka.

In še se klanjajo sovraštvu, sili, borbi in prepiru. S pohlepom v srcu
pišejo o — miru.

Ljubezen je beseda, ni resnica — in človek komaj pojem, prazna pena.

A ti, ki si izkrvavel na bojnih poljih, si bil nekoč ves živ in mlad med
nami, ljubljjen, ljubeč in sočen, poln hrepenenja.

V neznani zemlji, ki te ni rodila, si našel dom in mir in tihe, dobre
sanje.

Neznān korak odmeva preko njih in tuja pesem pada s trdim glasom
vanje.

Nikjer nikogar, ki v ljubezni išče in v spominih joče.

Vse je res grobišče.

Še tista roka, ki ti daje cvetje, daje milost, in sočutje ti prižiga drobno
svečo. V tesnih slutnjah, z mislijo bolečo: „Kje je moje izgub-
ljeno dete?“

Drugje nekje — daljine so brezkončne — pa roma siva starka na
grobove.

Samotna roma, v tihe sanje skriva samotno vero, da si še na svetu, da
ti je mladost še živa.

Kako bi mogla ji tujina dete vzeti? Iz njenega srca se je rodilo, iz
njenega trpljenja raslo, iz ljubezni pilo — kako bi smelo ga
sovraštvu vzeti?

V drhtečih rokah nosi trudno cvetje.

Prižiga svečo v mirni, sveti boli.

Ljubi v solzah in živi v spominih, v neštetih drobnih hipih, v sreči, v
bolečini.

Veruje — in za srečo v svetu in za pokoj tvoji duši hkrati moli.

Pod dalmatinskim solncem

Maša Slavčeva

Konec

„Ni moja navada, da bi izzivala velike izjave kakor junakinje v romanih, zato me moderna dekleta nismo ustvarjena; pojdiva, pozno je že in jaz si ne bi rada polomila nog v temi na tem skalnatem bregu.“

Ko stopita iz votline, zavzeta obstaneta, kajti od morja doli se širi naglo v breg ogenj. Trava se je vnela. Njega in Eva nista zapazila požara, ker sta bila v votlini, in šele sedaj, ko morata dol po bregu, vidita, da je minilo že dokaj časa, kar se je vnelo. Razpihati ga je moral močan veter, ki je očitno odnašal dim proti severu, da ga nista zaznala. S tega kraja, kjer stojita, ne vidita nobene jadrnice. V katero smer naj kreneta, da ju ne zaseže ogenj? Na vsak način morata k morju, tam bosta zaščitena vsaj od ene strani.

„Se bojiš, Eva?“

Eva se glasno zasmeje in kljubovalno vrže glavo vznak: „Ne boj se, Njega, jaz te bom bodrila, če ti zmanjka poguma!“ Njega ne odvrne ničesar, samo njegov pogled jo jezno ošine, kot bi jo hotel pokarati: „že zopet ta tvoj napuh!“

Eva se morda niti ne zaveda veličine nevarnosti, ki jima preti. „Teciva tod dol!“ pravi on in jo pograbi za roko.

Po južnem pobočju tečeta navzdol, tu je še od ognja nedotaknjena trava, ker je preprečil v nasprotno smer pihajoči veter, da se ni vnela. A baš sedaj je jel ponehavati. Skoro ves otok je v ognju.

Le kdo je zanel požar? Morda so otočanje zažgali ogenj in ga pozabili pogasiti? To ni verjetno, saj so previdni. Morda je on sam nevede zavrgel cigareto, ki je povzročila požar?

V padajočem mraku in večerni tišini je čuti prasketanje ognja. Širi se z bliskovito naglico.

„Kličiva, da se nama oglase ljudje, potem bova vedela, v katero smer naj greva.“ Njega nastavi roke na usta in zakriči: „Hooooj! Ljudje!“ Oba prisluškujeta z zatajenim dihom. Nihče se ne oglasi.

„Kličiva oba!“ Vsak se okrene v drugo smer in kliče, a vse zaman. Nikjer od nikoder glasu, nikjer odziva. Zopet tečeta navzdol, vedno bliže k ognju, ki kakor rdeč venec objema bregove otoka, kamor seže pogled. Veter se je polegel in ne odnaša več dima v nasprotno smer; zdaj sta zavita v gosti pajčolan. Znojna in od napora upehana hitita naprej. Dim jima sili v oči in draži grla, suha od neznosne vročine; ki ju obdaja. V negotovi luči migotajočih plamenov ne vidita več dobro, kam stopata. Eva se spotakne in pade, a se naglo pobere in nadaljuje svojo pot z Njgom, ki nemo gleda predse, stiska ustne in se le od časa do časa ozira na morje, ali ni videti rešitve.

Ogenj ju uklepa v vedno ožji krog; tudi če bi se hotela vrniti nazaj v votlino, bi jima ne bilo več mogoče. Skozi dim, ki se kdaj pa kdaj raztrga, vidita v morju odsev ognja. Vse rdeče, kakor vse krvavo, pljuska

okrog otoka. Iskre prasketajoče trave in ogorki grmovja lete po zraku kakor žareče kresnice. Lice in telo sta jima mokri od potu in težko dihaje se borita naprej.

„Kdo bi si mislil, da more ta redka trava in osat tako zdržema goreti s tolikim plamenom in dajati tako vročino?“ stisne Njogo med zobmi. Eva, ki je doslej korakala in tekla ves čas ob njegovi strani, prične upehana zaostajati. Njen dih je glasen, ko se zgrudi brez besed na tla. Njena trma ji ne da, da bi prosila močnejšega za pomoč. Njogo jo dvigne in jo nese napol nezavestno naprej. Spodtikaje se išče poti, a vsenaokrog je plamen ali tleča trava polna ogorkov. Zdaj ni več pomisleka, preko vsega mora, da dospe na obalo.

Dim je tako gost, da vidi komaj nekaj korakov pred seboj, in ne da bi vedel, kdaj, zabrede v kraj, kjer je vse polno suhega grmovja. Nekaj hipov pozneje sta sredi ognja, ki raste v vedno večjih zubljih okrog njiju. Njogo je tako upehan, da mora postaviti Evo na tla. Nekoliko si je opomogla. Nevarnost, ki jima preti, jima je podvojila že upehane moči.

„Naprej morava, Njogo, drugače sva izgubljena! Čas, ki ga trativa tu, lahko porabiva, da prideva do obale!“ In zopet hitita naprej, se spodtikata, padata. Zdaj pobira Njogo Evo, zdaj ona njega. Blizu obale sta že, ko je pred njima zopet ognjena ovira. Lica so jima zamazana od dima in saj in opaljena od isker, toda ne zmenita se za to, le svoj cilj skušata doseči. A moči so jima pošle, Eva prva klecne od utrujenosti. „Ne morem več, Njogo, reši se ti,“ zamrmra komaj razumljivo. Njogo jo dvigne, stiska zobe in jo nese naprej z opotekajočmi se koraki kakor pijan. Več se ne zaveda, kam stopa, le podzavestno ga žene volja naprej. Čevlji mu razpadajo na nogah ... Tudi on ne more več naprej in se zgrudi.

K sreči sta baš dosegla skalo, kjer ni trave, da lahko vsaj sedeta. Dim je tako zaduščen, da ju od časa do časa zapusti zavest. Žile na rokah in sencih so nabrekle kakor vrvi in jima zbijajo kot kladiva; v čudno zmedeno godbo se zliva udarjanje žil s prasketanjem ognja. „To je konec — Njogo,“ zasope Eva s poslednjo močjo. „Ne — bojim se ... umreti ... življenje ... je bilo ... tako ... lepo ...“ Tudi Njogo izgublja zavest. Niti koraka bi ne mogel več dalje, pa če bi bilo do rešitve samo nekaj stopinj še. Poslednja misel, ki ga spreleti, je: to dekle je bilo usodno zame, prav je imel Tomo, ko je to dejal ...

Bliskovito se mu vrste v spominu vse slike z Evo, njuno prvo srečanje, prepiri, poljubi in objemi ... V vročici, ki ga pali, se mu dozdeva, da čuti njen objem — in zdaj, ko je resnično spoznal slast ljubezni — mu je težko umreti.

„Njogo ...“ Eva ve, da so to poslednji trenutki, ki jih živi, in rada bi mu jih osladila s priznanjem ljubezni, ki jo je doslej tajila. Nič, prav nič v življenju bi ji ne moglo iztrgati tega priznanja razen resnična Njegova ljubezen, ne samo čutna, telesna. Ona, ki ga je zapeljala v to smrtno nevarnost s smešnim besedičenjem tam v votlini, ona bo kriva njegove smrti — in zdaj nima moči, nima je, da bi priznala samo eno besedo: ljubila sem te, Njogo, prvi mož v mojem življenju si bil ... in poslednji ...

V naporu, da zbere dih, da premaga poslednjo trmo, ki morda vendarle še veruje v rešitev, se Eva opre na roke in tedaj se ji iztrga iz izsušenega grla krik veselja: ladje so pristale na otoku prav blizu njiju. Skozi pajčolan dima, ki se je za trenutek dvignil, jih je ugledala, in zdaj, zdaj so tudi oni opazili njo in Njega in slabotno se čuje njihov klic: „Gospodična Eva! Njego!“

Njego se je dvignil na kolena, krvav soj je v njegovih od dima solznih očeh in iz grla mu plane krik, bolj podoben živalskemu kakor človeškemu glasu, s poslednjimi močmi je izdaval ta glas, tuleč in segajoč prav iz globin izčrpanih moči. Toda v naslednjem hipu izgubita oba zavest v valu dima, ki se vali črn in gost preko njiju.

Drug za drugim so se vračali popoldne čolni z otoka, a v nobenem ni bilo Njega in Eve. In ko so se vrnili vsi in ju nihče ni pripeljal, se je Tomo, ki je oprezoval za njima, sam pri sebi škodoželjno smehljaj. Le kar preko noči naj ostaneta tam, golobčka, in naj skusita, kako se spi na trdih skalah in osatu.

Toda ljubosumje je vstalo v njem in mu je oba slikalo objeta ponoči, sama... Ne, tega ne bo dopustil, raje gre sam s čolnom ponje. Ko sta se v njem še prepirala ljubosumje in škodoželjnost za zmago, se je slučajno zopet ozrl proti otoku — če morda vendarle ne plove še kak čoln z njima domov — in tedaj je ugledal ogenj. Misleč, da ga kurita onadva kot znamenje, da sta ostala pozabljena na otoku, je strmel vanj in premišljal, kaj naj stori: ali naj gre ponje ali ne. A ko je postajal soj ognja vse večji in večji, ko se je širil z neverjetno naglico, tedaj je Tomo mahoma spoznal, da se je ogenj po nesreči ali neprevidnosti sam vnel.

V notranjosti se mu je vroče razlila misel: ujeta sta, nikamor ne moreta! Če sta na obali, ni nevarno, vsaj z morske strani sta varna in v skrajni sili lahko plavata in se rešita na drugo stran otoka, kjer morda še ni požara. Naj le izkusita nevarnost, naj vidita, kam vodijo take gluposti, kakor jih počenjata. Malo strahu bi jima ne škodovalo!...

Ogenj na otoku se je še bolj razširil in nenadoma je Toma prevzela misel, da sta morda vendarle na vrhu otoka in da jima je od požara odrezana pot na obalo. Ob tej misli se mu je zvrtilo v glavi in trenutno je zaželel, da bi ogenj pogubil oba... Potem bi ne bilo več nemira v njem, noči brez spanja in izmikanja pred Maro... Tedaj pa se mu je zazdelo, da čuje dolg, zategnjen krik — ali je bil krik groze, klic na pomoč — ali smrtni krik, ki ga je zbedel v dno duše, da se je pri priči ovedel in iztreznil. Skočil je v prvi čoln v luki in glasno zakričal. Nekaj mož se je ozrlo po njem — sedeli so pred hišami, kakor po navadi, zatopljeni v svoje pogovore.

„Poglejte tja! Gospodična Eva in naš Njego se še nista vrnila, tja moram — takoj; kdo gre z menoj na pomoč?!“

Dva njegova tovariša, ribiča, skočita brez besed za njim v čoln in dvigneta sidro. Medtem so tudi drugi opazili požar, pripravljali čolne in izmenjavali domneve, kako se je vnel ogenj in ali sta Njego in Eva res nemara še tam.

Stari Oluje je prišel v lukco in postal za hip pri razburjeni gruči: „Kaj pa se je zgodilo?“

„Ded! Eva in Njego sta ostala tam, pozabili so ju na otoku, rešiti ju moramo, sicer se jima kaj pripeti!“

Oluji se namrši potemnelo čelo, ko srdito zamrmra: „Prava škoda bi bila.“ Samo Tomo je čul te besede in roka, ki je zatikala v čoln sohe za vesla, mu zastane sredi giba. Njuna pogleda se srečata in tedaj oba preblisne spoznanje mržnje do onih dveh, ki sta v nevarnosti. Ded sovraži tujko, ki mu je odtujila vnuka — ona je zanj vtelešena tujina z vsem zlom, ki ga prinaša po njegovem mišljenju njim, otočanom. In stari bi raje žrtvoval najljubšega vnuka, samo če bi vedel, da bi ta žrtev otela otočane zla. Vnuk njegov, Tomo, pa — sovraži njo — ker jo ljubi, ker ga je že zastrepila z dihom tujine — njega in njegovega brata. Sovraži jo, ker si je izbrala Njega in ne Toma. Dve generaciji sta složni v tako različnem sovraštvu: prva jo sovraži, ker ji noče podleči, in druga — ker ji je podlegla.

V Tomu se zopet pojavi dvom, da omahuje — in zdaj — bi ju ne šel reševati — dedov srd ga je obodril v sovraštvu — toda zdaj ne more več nazaj — tovariši so nared in čakajo. Čoln z njim in Tomom odrine od brega in še nekaj drugih mu sledi. Tomo zre na togo postavo starca, ki stoji na bregu in ne odvrne sovražnega pogleda od njega. S tem pogledom ga obsoja kakor vnuka Njega — oba sta odpadnika.

V temni noči hitro polze čolni po morju, ki ga osvetljuje ognjeni sijaj z otoka. Svetlejši in svetlejši postaja, čim bolj se širi ogenj.

Tomu se vrača trezna zavest. Z donenjem zvona iz selske cerkve se mu budi vest, kakor da sam Bog trka z bronastim zvokom na njegovo srce. Samega sebe ga je groza. Česa je vsega zmožen človek! Živiš leta in leta, hodiš v cerkev in si uverjen, da nisi baš slab človek, — saj nikomur nič žalega ne storiš, in če se kdaj v jezi kaj malega pregrešiš, tedaj se spoveš staremu župniku in on te potolaži. Malo te ošteje in ko si se skesal in zmolil pokoro, je vse jasno in dobro. Ne, nikoli bi ne verjel, da je bil zmožen zaželeli rodnemu bratu pogin, in dekletu, ki se je pač malo pošalilo z njim ter mu vzbudilo neumno nado, da bi ji mogel biti všeč. On, navaden ribič! O, saj zasluži, da se norčuje iz njega, glupca domišljavega!

„Uprimo se v vesla, dečki — daj Bog, da ju rešimo, in naša Gospa!“ V mislih dela Tomo Materi božji obete, da bo vse, vse popravil, kar je zgrešil — samo da se vse srečno izteče...

Njego se prebudi v čolnu, ki plove proč od otoka. Kakor ogromen ognjenik, pokrit z žarečo lavo, je videti in njegov odsev v morju je še bolj živ. Čaroben je pogled nanj, a nikomur ni mar te krasote.

„Eva—?“ je prvo vprašanje, ko se Njego zave.

„Tu je —“ mu jo pokaže Tomo. Nezavestna leži na tleh v čolnu. Njega ščeme opekline, da bi kričal, toda zavest, da sta rešena, ga navdaja z veseljem, da bi najraje vričkal in pel.

Tomo vesla. Možje, ki so z njim v čolnu, ne vidijo njegovega lica. V temo ga obrača, ker se boji, da bi ga ne izdalo... Toda saj je zdaj vse

prav, in kar je bilo popreje, tega nihče ne sluti. Saj sta rešena Eva in Njega, in on, on ju je rešil — — —

Po tednu dni se je Evin stric odločil, da je najbolje, če jo pošlje iz bolnice naravnost domov. On sam jo bo spremil in jo izročil v varno oskrbo, zakaj zdravnik mu je dejal, da je bolje, če se dekle ne vrne na otok, kjer bi se prečesto in preživo spominjala nesreče.

Njega in Eva se nista videla — zdravnik je tako odredil, toda na Evino prošnjo se je Njegu zahvalil stric. Preslaba je, da bi mu pisala — in morda je najbolje tako. Eva se sicer čuti Njegovo dolžnico, saj jo je otel sigurne smrti — morala bi govoriti z njim — toliko neizgovorjenega je med njima, in vse to jo teži. Zaveda se, da jo vse njeno čustvo sili k priznanju ljubezni — s tem bi se mu vsaj nekoliko oddolžila za njegovo žrtev, da jo je rešil. Vsaj tega — iskrenosti mu je dolžna. Ali naj se res loči od njega z lažjo!

Toda kaj pridobi on s tem priznanjem? se oglasi Evina trma. Če bi me morda ljubil — vse; ker me pa ne, — nič. Samo njegova samozavest bo polaskana, da je dosegel vse, kar je hotel — in še več. Četudi pravi, da mu do njene ljubezni ni — kdo bi mu veroval? Vsakemu moškemu laska ženska ljubezen, pa če jo vrača ali ne.

In če ji laže kakor ona njemu? Kaj če jo vendarle ljubi? In zopet zmaga njena trma: Naj on spregovori prvi. In če noče — prav — tudi ona bo molčala.

Kaj ni dejal, da mu je prav, da ga Eva ne ljubi? Da, bolje bo, da molči o svoji ljubezni, kajti ker je on očitvidno ne ljubi, bi ga njeno priznanje moralo osramotiti, saj bi si morda očital, da ji ne more vračati ljubezni, očital bi si „greh“. Ne: molčala bo in pozabila. Pozabila, pozabila... Za oba bo najbolje tako...

Velika potniška ladja plove iz pristana. Na krovu v ležalniku je Eva, še vedno v povojih zavoljo opeklin. Poleg nje je stric. Domov!

Ladja plove iz kanala na odprto morje. Na desno in levo se razmikajo v ranem jutranjem mraku teme in se z gosto meglo mešajo v sivi neprodorni kaos. Čim delj plove ladja, tem bolj se jasni sivina in kakor v pračasu, ko je dejal Bog: bodi svetloba! se plaho barva mrak z vijolično in modro lučjo. Megla se razmika in kakor iz ogromnega ničta vstajajo nedoločne sence in obrisi otokov. Jutro je kakor ob ustvarjenju sveta.

Eva negibno strmi tja, kjer se bo zdaj zdaj pojavil otok, koder je prebila svoj najpomembnejši del življenja — kjer jo je zajela usoda ljubezni.

Vedno bliže prihaja otok, že razlikuje v opalasto meglo zavite hiše, skale, ki jih je tako ljubila, bore s črički, pojoče svojo svilen pesem v drhtečih poltonih — in tam je Kolumbov dom...

Kaštel s pergolo priplava mimo, s tisto pergolo, pod katero je stala ono noč v opoju lepote in ljubezni — vrt in okno njene sobe — — —

V kaštelu leži Njega in bedi, toda oči ima zaprte. Poleg njega čuje Oluje. Star je in ne more več spati. Prišel je h Kati in dejal: „Jaz bom čuval dečka.“ Tako odločno je govoril, da mu Kata ni oporekala. In zdaj sedi poleg njegove postelje in gleda skozi odprto okno na ladjo.

Ve, da odhaja z njo ona tujka, ki je kriva, da leži Njega v vročici. Tudi Njega ve to, toda noče odpreti oči. Čemu tudi? Da si bo domišljjal ded, da mu je kaj do nje? Oluje misli težke misli:

Nov čas so prinesli tujci na otok, strugo onega pregrešnega življenja s celine so zasekali vse do sem in že teče, že se pretaka in odnaša otočane s seboj. Bog jim je poslal težko preizkušnjo za grehe, ki so jih kdaj zagrešili. Ne, nič ni slučajnega, to ve Oluje dobro. Vse, karkoli se zgodi, je posledica vzrokov, ki so nastali morda že davno — o, on jih dobro pozna — vzroke, ki so prinesli te posledice življenju njegove rodbine. On sam jih je zagrešil in zdaj ga tepe Bog. Bil je ničemuren; moč, bogastvo, ugled in blagostanje je hotel, da bi žel njegov rod kot posledico — a sejaj je vzroke: kletev nad Bogom, ker mu ni dal sina prvorojenca, trdoto in neizprosnost za Kato, ki jo je prisilil v zakon — nesrečni zakon z Dujmom. — Posledica: trpljenje Katino, in Dujmova smrt pijanca. In Marko, njegov najljubši sin, je umrl, preveč ga je pustil garati — iz zlobe, ker je vzel revno ženo, vzel le po svojem srcu. In ni miroval, dokler ni pregovoril Roka, naj Palme ne da Janetu, — ker je hotel, da ostane doma — in posledica? — njen beg, sramota za rodbino — in ono, kar nosi zdaj s težko vestjo v sebi — ono tajnost — morda jo je zakrivil tudi on — kako bi jo smel obsojati?

O, Gospod — hotel sem dobro svojemu rodu, samo v bodočnost mi je bil uprt pogled, v njihovo lepo bodočnost sem gledal in nisem videl, da sem pri tem pohodil toliko življenj. Odpusti, o Gospod — ustavi zlo, ki preplavlja moj rod — vrnil si mi Njega, in Toma še imam, oba zdrava, lepa, razumna dečka, da bosta nadaljevala moj rod...

Njega čuje, kako prihaja parnik bliže in bliže. Čudno hladna in mirna je njegova notranjost, ko se spominja časa, preživljenega z Evo. Zbadanja, prikrita in očita, prepiri in njena samozavest — vse to ni moglo zbuditi drugega občutka v njem kot jezo in željo, da jo premaga, da stre njen odpor, ki pa je žalil — kajti za tem mora biti vendarle nekaj drugega — nič je ni moglo premagati, in ko jo je hotel ukrotiti s telesno vezjo — je bilo prav tako zaman. Niti potem ga ni smatrala za vrednega, da bi se mu dala docela spoznati. —

Kakor tm se zarije v njegovo telo spomin na one noči, ko je občutil življenje in svojo bitnost od največjega opoja strasti do omotice. Eva, dekle z imenom pramatere, ga je prebudila. In zdaj mu je, ko da se boleče trga del njega samega in odhaja z njo, ki se ji sovražno protivi njegov razum, a ji je podleglo njegovo telo ter hlepi po nji s slehernim živcem — in oči se mu odpro nanagloma, ko da bi mogle s širokim pogledom zaseči njo in jo povzati nazaj.

„Ti je žal, da odhaja, ta tvoja tujka? Samo njej se zahvali, dečko moj, da ležiš tu, opečen in vročičen. Ali ti je to dovolj? Si se morda še drugače osmudil in celo zaljublil —?“

„Ne!“ pravi Njego trdo in odločno. „Nikoli bi se ne mogel zaljubiti v tako dekle, kakor je ona. Samozavestnih žensk, ki se smatrajo za modrejše od moških, ne morem trpeti —“ in njegov srd, s katerim razodeva misel, je iskren.

„Tako je prav, sinko moj —! Še si naš, čeprav sem se že bal zate. Ostani otočan z dušo in telesom.“

Z dušo — čutim, da sem še — čeprav ne vedno, — toda s telesom — ne! hoče odvrniti Njego, a molči — saj ve, da bi ga ded ne razumel.

Eva strmi na belo znamenje, mimo katerega plove. Tu jo je Njego prvič poljubil, tu je prvič trepetala v njegovem objemu. In tam, v dalji, na gričku je groblje. Ciprese so potemnele, resno in negibno stoje tam druga poleg druge in nič ne moti njihovega miru...

Pogled okrene na drugo stran in vidi usodni otok. Črno-siv je, niti bilke zelenja ni ostalo na njem. Vse je opustošeno... Tu bi bila skoro priznala svojo ljubezen, skoro bi bila priznala, da je zmagala in vendar podlegla — a zamolčala je. Svojo zmago je kupila z lažjo, samo da bi ostala svobodna. Svobodna!

Tam za njo ostaja zdaj otok, kjer živi stari mrki Oluje z Rokom, kjer se nadeja Palma pozabe in sreče, kjer sanja Neda o otroku, ki ga ne bo nikoli spočela, kjer živi Vinka Markovemu spominu, kjer se je vrnil Tomo k Mari, kjer je stara Kata, ki ji je dejala „hčerka moja“, in kjer je Njego, ki ga Eva ne bo nikoli pozabila — —

Dvoje galebov kroži nad otokom v prozorni rožnati svežini zgodnjega jutra. Družno rišeta svoje kroge nad spečimi vinogradi; solnce prihajajočega dne jih še ni prebudilo.

Eva gleda galeba in misli: Ali nista slična Njegu in meni? Bog ve, odkod ju je prineslo na otok, in tu so se strnili krogi njunega léta, izprepletli so se za nekaj časa kakor igraje in zopet ju bo odnesla usoda bogvekam... Krog njune poti na otoku bo ostal neviden. Čim se izgubi plahutanje kril, ne bo nič spominjalo nanju in nobena sled ne ostane za njima v brezmadežni modrini dneva, ki vstaja nad otokom. Dan bo sledil noči v nepregled in v neskončnem miru otoka bo zamrl vsak spomin. Majhnost človeških usod vtone v veličini prirode, ki kraljuje še nad tem otokom kot edina vladarica.

Ne, tam ne bo ostalo sledu po nji — a ono, kar nosi s seboj, je za vedno nerazdružno z njo.

Evi se utrne dvoje težkih solz iz oči, tujih, ko da nista njeni.

„Boli?“ vpraša sočutno stric in ji poravna obveze na rokah. Evini ustni brezmočno drhtita v zadržanem joku in njene oči iščejo otok, ki tone v dalji. Ne da bi odvrnila pogled od njega, odkima in se smehlja, ko pravi: „Ne —“ pogled pa ji tiplje za Kaštelom med bori — —

Galebi krilijo z žalostnim vrščanjem okrog ladje, ki plove naprej — —
Naprej — — —

K o n e c

Vrnitev

Ljuba Prennerjeva

Pri Sveti Ani je že dolgo zvonilo. Klenkalo je enakomerno, malce za-
tegljo in lajnasto, da so stare ženke, ki so šle za županovim pogrebom,
prav zlahka, kakor vedno, pritegnile z običajnim odžebanjem rožnega
venca, ki pri teh naših pogrebih ne velja toliko spominu umrlega, nego le
povdarja ceremonijo in njeno obeležje, kakor pri meščanih pogrebna
godba. Pogreb brez pravega razpoloženja pa tudi na kmetih nima veljave.

*

Žaloval ni za županom pravzaprav nikdo. Bil je vdovec brez otrok in
oni, ki je hodil prvi za krsto, je bil le nečak, ki ga je bilo prejšnja leta le
redko kdaj videti pri županovih na počitnicah. Za krsto je stopal samcat,
po mestno opravljen, s sklonjeno glavo in dogodku primernim resnim licem.
Tik za njim pa je šel županov nekdanji rejenek s svojo ženo, ki jima je
ta le mestni nečak kvaril iskreno žalovanje zadovoljnih dedičev. Prav treba
mu je bilo hoditi na pogreb sem, v oddaljeno gorsko vas, ki ni zanj in on
ne zanjo. Kdo pa je strogel bolnemu županu? Kdo se je vozil po noči na
šajtravem koleslju v trg po zdravnika? Kdo je oskrbel o pravem času du-
hovnika če ne on, Smrekarjev Anza, nekdanji županov rejenek, in Liza,
njegova žena, h kateri se je bil le priženil z županovega; sicer bi bili morali
županov oče umreti kakor kak posvetni klatež brez Boga in svetega olja.
Sedaj se pa izkaže po pisanem testamentu, ki ga imajo v trgu na sodnji,
da bo dedoval ta-le mestni človek, ki mu je bolj do posedanja, branja ča-
sopisov in takih praznih opravkov kot do kmečkega pridelovanja in gospo-
darjevskih skrbi. Jaz pa, na priliko, ki bi znal vse obrniti v pravo stran,
in Liza, ki bi ne imela nikdar več kaj ziniti o „svojem“, pa dobiva komaj
par božjakov, če jih bo sploh kdaj dobila, ko se pa dandanašnji še na
hranilnice ni več zanašati.

Tudi Liza se je na tihem usajala nad neverjetno zgrešenostjo županove
oporoke. Med prsti je drgnila jagode molka in si je neštetokrat ponovila
zatrnilo, da naš človek pač nima sreče, onim pa, ki so je najmanj vredni in
potrebni, se pa ponuja v navrhanih mernikih. Vedno bolj so se približe-
vali pogrebci h klenkajočemu zvonu in pot, ki je zavila navzdol preko
položnega klanca na razsežen travnik, jih je nagnala v hitrejši korak.

Zemlja je bila še vsa premočena; kajti komaj da je skopnela zadnja
zimska skorja, že se je bilo zililo iz težkih južnih oblakov dolgo trajno pred-
pomladansko deževje.

Zato je oni glavni dedič, prvi za krsto, preskakoval luže in se ogibal
na zaro ob poti, kjer pa ni bilo mnogo boljše, ker mu je spodsavalo pod
gladkimi podplati. Rad bi si bil zavihal hlače, kakor jih nosijo zavihane
vsi ti kmetje-pogrebci, pa mu je bilo nerodno spričo ljudi. Ta dva za njim
ga itak gledata prav pisanó. No, saj jima ne bo dajal prilike, da bi ga mo-
rala še dolgo časa gledati. Saj se v malo dneh lahko vse uredi. On se mora
itak vrniti v mesto. Najraje bi vse skupaj prodal že jutri! Pa bo le treba
čakati nekaj časa. Seveda radi jezikov in sploh — saj se res ne vidi lepo,

če bi koj prodajal. Medtem pa bo že našel najemnika ali kako — saj mu ni, da bi mislil še na dobiček, ko se mu je pa kar tako na lepem in v taki izmeri pomnožila imovina, ki je še pred tednom dni ni bilo mnogo več kot nič. In mestjan je, stopajoč zdaj s ceste na zaro in z zare na cesto, na tihem računal in primerjal, za koliko da je sedaj na boljšem. Pa je vendarle presenetljivo, da se je baš ta stric, rajne matere najstarejši brat, spomnil nanj. Saj je bilo najmanj šest, sedem let tega, kar je bil zadnjič pri županovih na počitnicah. Takrat je tudi županja še živela in tudi zanj so bili to še kolikortoliko imenitni časi, ko je „hodil na počitnice“. Pa je vzelo mater županjo, čeprav je bila videti tako trdna, in vzelo je njegovo šolanje in z njim vred tudi počitnice, čeprav je bilo videti, da mu bo teklo naprej do mature in še dalje. Pa je nenadoma umrla mati. Tedaj je bil pokojni stric-župan pri njih v mestu in ga vabil s seboj na kmete. Oče mu je branil in zatrjeval, da bo vse tako, kakor je bilo. A oče se je po osmih mesecih poročil z drugo žensko in sin mu je bil odveč. Sinu pa se je zdelo bolje, da postane svoj človek, nametal je očetu in mačehi nekaj osoljenih in umazanih besed pred noge in odšel z doma, ko je dobil službo v neki pisarni. Stricu županu ni bil nikdar pisaril za denar, le za praznike mu je pošiljal svetlontonske razglednice, takozvane „glanckarte“, ki baje ugajajo kmečkim ljudem, sicer pa je nanj popolnoma pozabljal.

Na križišču hribovskih cest je čakal pogrebce domači župnik. Pred cerkvijo so se ustavili in zvon je utihnil. Krsto so postavili v vežo pod cerkvenim stolpom in vstopili v cerkev, kjer se je pričelo črno opravilo za pokojnikovo dušo. In potem, ko so stali okrog odprte jame, kamor so bili spustili krsto, je zasijalo sonce. Razmaknile so se sive sence, pokrajina je bila videti umita in prijazna, v nalahnih tresljajih je zavelo preko gozdnatih vrhov od severo-zapada v dolino in slovo od odprtega groba je bilo ob tolikem solncu in ob tako mali žalosti lahko in zadovoljivo. Saj je bilo vse tako prav in čemu je neki Smrekarjevi Lizi treba toliko ihteti, ko pa ni za čim!

V mežnarjevi gostilni za cerkvijo je bila pripravljena sedmina. Pogrebci so posedli za pogrnjene mize, obilo jedli in še več popili, saj jim je volil tako pokojnik, da bo o njem tudi še kaj govorjenja, ko mu bo jama že zasuta in lučka v pogrebni svetilnici upihnjena. Franjo Sotlar, mestni nečak, se je sicer dodobra nasitil in tudi popil nekaj vina, a kako in s kom naj bi se sedaj razgovoril, ko očitno nobenemu ni zanj. Menda ga imajo vsi za vsiljivega prisklednika, ki ga je treba črtiti že zato, ker je domačinu, temu-le stričevemu rejenku, odjedel dedščino. Saj bi vstal in šel, a kaj bi počel sam v tuji mu hiši, ki bo šele njegova? Do trga pa je poldrugo uro hoda. Tako je ždel, nezaželjeni tujec med domačini, ki ne vidijo v njem nič kaj v svoj prid, in polagoma pil iz kozarca, ki mu ga je nalivala Smrekarjeva Liza.

Pozneje so pričeli domači cerkveni pevci in pevke prepevati, spočetka še količkaj pobožne, a zatem mehke in vesele narodne pesmi. Franjo Sotlar se je čutil sproščenega.

In ko je pod mrak zazvonilo „Zdrava Marija“, so peli neko ljubko, njemu še neznano narodno:

„Kadar ti, deklica, umrla boš,
na belo se posteljco vlegla boš, tra — la — la —“

in se niso ustavili radi zvonjenja, ampak prepevali naprej:

Teb' bo svetila lučica,
men pa soldaška sabljica — — tra — la — la —“

in klenk zvona se je ubrano spojil z valujočim napevkom:

„Teb' bo zapel mrtvaški zvon,
men pa soldaški rompompom, tra — la — la —“

ter tako razlil nad ljudi spokojno razpoloženje, ki se mu je težko ubraniti. Čudna pesem!

„Ti boš postala prah in pepel,
jaz bom na svetu vedno vesel, tra — — la — la —“

in pesmi je bilo konec. V izzvenevajoči poslednji ton se je vjelo tenko glasilo najmanjšega zvona — za srečno zadnjo uro, in nekdo je pričel moliti.

Franjo Sotlar pa je sklenil, da bo koj po končani molitvi prisedel k pevcem, in to je pozneje tudi storil. Kaj prijazno so ga sprejeli medse in kmalu se mu je zdelo, da mu ena izmed pevk — in izvedel je tudi, da je to Strnadova Anica po imenu — jako ugaja. Pa ne, da bi gledal za njo pevovodja, dokaj čeden fant in mežnarjev sin!

Pozneje ga je ogovoril užaljeni Smrekarjev Anza. Menda bi se bil rad pričkal radi krivično naklonjene dedščine. A Franjo Sotlar ni utegnil. Mudilo se mu je poizvedovati pri Strnadovi Anici, kdo da jo je učil tako lepo prepevati.

Ni še minilo tričetr let, ko je bil vsega sit. Kmetija! Vrag vzemi kmetijo! Mar bi jo bil prodal takrat spomladi! Pa se je le zarežal kupcu v zobe, odkimal in odhitel na travnik, da bi se naučil, kako je treba kositi. Poskušal je orati, kositi, vlačiti brano, spravljati steljo in vpregati konje, najemal je dminarje, kupoval nove stroje, orodje in živino, prodajal prašičke in piščance, si naročal in nameraval proučevati liste o raznih panogah kmetijstva in reje živali. Ob medeljah je moževal po vasi v gostilnah, sicer zahajal na sejme, žeganja in shode v trg, bil je tudi že za krstnega botra in sedaj bi bilo menda treba misliti tudi na to, koga naj si izbere za poročne priče. Saj je bil vasoval pri Anici vseskozi, odkar je gospodar na županovem.

Treba bi bilo! Seveda bi bilo treba! Pa kaj, ko človeku naenkrat ni več do vsega tega! Toliko garanja, pa se komaj pozna kmetija! Ali ni bolje, imeti svoj denar in službo v mestu? Nekaj delaš, nekoliko stalno zaslužiš, privoščiš si lahko precej, ko pa imaš še s čim zalagati. In Anica? Anica seveda ne bi bila za mestno življenje, Anica je rojena za kmetico, za mater kopicke kuštravih otročajeve, ki jih bo polna vsa tesna hiša. Anica je menda tudi bolehana, saj je sinoči že pod večer ležala v postelji Strnadovi, njeni stariši, si tudi domišljujejo, da pomeni zanj veliko milost, če mu dajo hčer za ženo. Kako mu je dejala sinoči Strnadovka, njena mati, ob slovesu: „Take ne dobiš nikdar več, na vsem svetu je ne najdeš, če ti naša umrje!“

Na vsem svetu! Sicer pa, saj je menda ne bo konec, ne bo ji hudega, če bi se tudi on poslovil in šel. Za pol leta ga pozabi, če ne že poprej! Kako je pa on pozabil! Pozabil? Ali ga ne grabi sedaj kesanje, da ni ostal v mestu in pri dekletu, s katerim še sicer nista bila zmenjena, a ki ga bi bila skoro gotovo vzela.

Franjo Sotlar je bil že nekaj časa tak in v takih mislih je stopil skozi vežo na hišni prag, da bi se malo razgledal. Bil je dolgočasen nedeljski popoldan in če je kdo vsega naveličan, mu je življenje težko in polno kri- vičnih nadlog.

Že se je hotel spet okreniti v izbo, ko je zagledal pod klancem prihaja- jočega človeka. Saj pride k njemu! Hvala Bogu! Morda celo kdo iz trga ali pa vsaj vaški učitelj! Toda, ko je prihajajoči lezel preko bližnje str- mine, je spoznal v njem Dalmatinca, „brateca“, kakor pravijo tem, ki pro- dajajo svojo robo iz preko lastnih prsi naprtane „štacune“. In Franjo So- tlar, nekdanji gimnazijec, se je spomnil onega stavka iz komentarjev Gaja Julija Cezarja o galski vojni, ki so jih prevajali v četrti šoli: „in redko- kdaj so prihajali k njim trgovci ter privražali stvari, ki služijo pomehku- ženju „—ca, quae ad effeminandos animos pertinent.“

Prihodnje jutro zarana je zapustil svojo kmetijo, ne da bi se bil od kogarkoli poslovil, in pobegnil v „svoje“ mesto.

*

Prve dni svojega bivanja v mestu si Franjo Sotlar še ni kvaril razpo- loženja. Čeprav ni mogel najti primerne službe, se je tolažil, češ, „bo že“. Tudi ni stikal za onim dekletom, ki ga je nameraval najti, ker se je čutil dolžnega, da napiše poprej Strnadovi Anici poslovilno pismo, tega pisma pa ni bilo tako lahko napisati, za to je še vedno odlašal. Nerodno mu je tudi še bilo, kako ukreniti s svojo kmetijo. Postopal je po ulicah in parkih, posedal v kavarnah in pričakoval. Upal pač! Saj se bo vse uredilo, le nič sen- timenta. Šel je v gledališče, v kino in si dal pri krojaču umeriti moderno obleko — vse le zato, da bi se lažje spet vživel v mestno življenje.

Le spal je slabo. Nenavadna okolica hotelske sobe ga je odbijala, zlasti če je pomislil, koliko ga vse to stane denarja. Pa to vse se bo uredilo; kajti koj ko dobi službo, si najame stanovanje, proda svojo kmetijo in si po- išče dekle.

Franjo Sotlar je hotel zaživeti tako, kakor je želel.

Nekaj dni pozneje je zelo jezen zaloputnil za seboj vrata pisarne, kjer je bil poizvedoval radi službe. Kako nevljudni so ti le mestni ljudje, kaj nevljudni, naravnost surovi in neotesani. Ali jih je prosil miloščine? Na kmetih še berača ne odpodé tako, kvečjemu sumljivega potepuha. Mar vi- dijo v njem klateža? Čevlji so res blatni, a temu je krivo to grdo vreme, ko pa neprestano rosi in curlja s čmernega neba med to neprijazno zidovje na ulice, ki jih je sama prazna baharija. Izložbe, luči, luksuzni predmeti, lepo oblečeni ljudje, našminkana dekleta in — čudno, kakor da ni tega v prejšnjih letih nikdar opažal — zraka, onega pravega, prostega zraka ni nikjer. Vlaga se oprijemlje obleke, čevlji so blatni, ker ne znaš več hoditi

kakor meščan, in drži se te nekaj, kar bi rad odpodil, pa si ne znaš pomagati, počutiš se nerodnega vsiljivca, zapuščen si, ponižan in zelo smešen. Ali se ti ne smeje natakark pomilovalno, ko odhajaš iz kavarne, in — ali se ne bojiš, da bi srečal ono deklo z drugim, ker bi slutil, da se ti pomilovalno posmehujeta.

Noč je. Torej bo treba iti spet v ono hotelsko sobo in se spraviti k počitku. Pri sveti Ani spe vsi že nekaj ur. Sivka je najbrže storila, kakšen je neki teliček te njegove poskušne reje. Bog ve, če se je hlapec Jaka spomnil in zamašil kletna okna nad jabolki. Seveda najbrže nihče ni mislil na to, da bi kupil nekaj pasti, da ne bi spet miši razsajale po kašči.

Anica pa prav gotovo še ne spi. Bolna je in morda joka. Anica joka, ker ji je tako hudo, da ga ni, da ga morda nikdar več ne bo.

*

Franjo Sotlar je seveda spet pobegnil in si govoril, da pojde to pot — domov! Domov! Tisti Smrekarjev Anza pa naj le zine katero, naj si le drzne govoriti kaj zastran Anice — češ, zdaj pa imate, ko ste mu nasedli, temu falotu mestnemu. Franjo Sotlar ga izplača, ko pride domov.

Sotlar je bil že davno spet doma. Oženil se je bil z Anico in polagoma — tako za nekaj let — se je nabralo tudi par otrok. Sotlar je imel mnogo posla kakor vsi taki kmetje, ki pravzaprav niso kmetje.

In če so zapeli pevci v nedeljo zvečer v gostilni:

„Kadar ti, deklica, umrla boš...“

je dal Sotlar za vino in končno še vsakikrat izjavil:

„Da — ta pesem me je prignala nazaj nekoč — no, pa ne vem, če je bilo prav ali ne. Kaj praviš, Ana?“

„Kaj bi te stare marnje pogreval! Pojdimo raje domov — jutri bo treba zgodaj vstati!“ je menila žena in si trdneje zavozlala naglavno ruto.

Tako sta včasih hodila domov, drug za drugim, ona je stopala nekaj korakov pred njim, ki se je spet enkrat, kakor že tolikokrat, kesal, da je pobegnil iz mesta.

Ana je vedela, kako je z možem. Pa kaj bi se usajala, kaj bi jokala — ko pa bodo njeni otroci nekoč imeli tako lep dom.

Roka

(Mrtvi materi)

Vida Tauferjeva

Umrla si, voščena, bleda roka,
pokojno tu na postelji ležiš,
vsa mirna, drobna ko telo otroka
med belim cvetjem sanjaš, tiho spiš.

Umrla si, voščena, bleda roka,
tvoj topli vonj za vedno je prestal.
Življenje trudno je piščal brez zvoka,
srce je težki veter sredi trav.

O ženskem literarnem slogu

Milica Ostrovška

Če vzameš v roke knjigo, ki jo je spisala ženska, se ti kmalu vsili občutek, da je žensko delo, čeprav naslova sploh nisi brala. Včasih spoznaš ženski značaj takoj, včasih pa ti dolgo ostane prikrit; čimbolj je pisateljica tipična ženska, tem laže jo spoznaš. Saj poznamo nekatere književnice, ki so bile precej moškega značaja in so tudi v zunanjem življenju moško nastopale, na drugi strani pa pisateljke, posebno pesnike, ki so bili žensko nežne, lahko ranljive duše in jih je življenje zgodaj strlo.

Vsakokrat pa, ko se moški omaluvajujoče ali celo prezirljivo izrazi o tej ali oni ženski knjigi, gre za tipično žensko delo. Nasprotno se seveda žena poglobi v tako knjigo z velikim užitkom, ker ji je bližja kakor moška; vendar pa vsaka prava umetnica želi pisati za človeka sploh, ne samo za žensko. Odtod pogosti pojav, da se skriva za moškim psevdonomom. Vendar se delo tipične ženske kljub temu samo izda, saj je slog ogledalo pisateljve osebnosti; da pa je ženska psiha različna od moške, je nesmiselno in nepotrebno tajiti.

Zanimivo pa je raziskovati, v čem so posebnosti sloga, ki ga nagonsko imenujemo ženskega, in ali so te lastnosti res take, da jih moški upravičeno podcenjujejo.

Preden se lotimo poizkusa takega raziskovanja, upoštevajmo dejstvo, da se je žena tekom stoletij zelo spremenila, posebno vidno pa zadnja desetletja. Bile so sicer dobe, ko se je ženska izobraževala kakor moški, kakor na primer v ženskih samostanih srednjega veka ali v renesanci. Kljub temu je pretežno živela v okoliščinah, ki niso pospeševale njenega kulturnega razvoja. Časi splošne posurovelosti, ko je kultura bila čisto zavržena, so jo prehitro vrgli v vrtimec skrbi za obstanek. Utonila je sredi kug, vojn in drugih socialnih sprememb, ki je v njih moški igral vodilno vlogo; kot fizično šibkejši ji je manjkalo odporne sile, ki bi se zoperstavila neurju; umaknila se je v ozko družinsko življenje in povečini posurovela tudi sama pod odločujočim moškim vplivom.

Šele v novejših časih si žena priborjuje trdno mesto v človeški kulturi. Vendar se njenemu delu še poznajo sledovi temnejših časov.

Ako hočemo nekoliko razmisliti o dobrih in slabih straneh njene knjige, ne smemo imeti v vidu samo zrelih, popolnih del, temveč tudi slabša, ki so največ zakrivila obsodbo moških.

Že po prvih straneh ženske knjige se zavedamo njenih posebnosti v slogu, in sicer v ožjem pomenu besede, to se pravi v njegovih oblikovnih sposobnostih.

Jezik sam ne pride veliko v poštev. Žena se hitro polasti vseh njegovih izraznih možnosti in ga spretno obvladuje v pravilni, jasni obliki. Navadno je odvisen od literarnih principov, ki takrat vladajo, in seveda tudi od močnih moških umetnikov. Ko pa žena jezik bogati, ustvarja nove oblike po instinktu, manj po poglobljenem jezikovnem študiju. Isto je z vprašanji metrike, ritma in ostalih umetniških elementov.

Pač pa njena beseda kipi, se navdušuje, se preliva, igra in vzdihuje bolj od moške, kajti njena ženskost se v slogu subjektivno vsa izživlja, dočim zna moški ostati hladen in objektivni. Zelo nas utegne motiti ta ženska posebnost, ako je delo objektivnega značaja in pisateljica v pripovedovanje siloma vriva svoje lastno sočutje, navdušenje ali obsodbo. Pa celo v takih slučajih je njen slog gladek in tekoč, kajti ženska ima smisel za skladno obliko.

Prav tako služijo njene prisposobe bolj lepemu zvoku kakor originalni predstavi. Kadar pa ustvarja novo sliko iz sebe, je to del njenega ožjega sveta. Dasi so namreč baje dognali s poizkusi, da so vsi ženski čuti razen tipa manj razviti kakor moški, je vendar njen slog poln nenavadno nežno občutenih, drobnih elementov, ki torej ne izvirajo iz finejših fizičnih čutov, temveč iz drugačne usmer-

jenosti. Mož gleda preko malopomembnih predmetov okoli sebe v širša obzorja, njo pa veseli vsaka stvarca, ki izpolnjuje njen ožji krog. Za primer manjše umetniške vrednosti navajam prenatane opise oblek, barv in kroja, bodisi v sodobnih ali zgodovinskih romanih; več čara ima že podajanje toplih nijans stanovanjskih intimnosti; visoko umetniška pa so prisluskovanja vsem odtenkom najbližje okolice, za kar imamo posamezne primere že iz prvih početkov ženskega umetniškega udejstvovanja.

V svet okoli sebe pa ne prodira aktivno, temveč se pasivno prepušča njegovi lepoti. Najbližji ji je seveda svet lastne duše; zato opažamo v razvoju ženske besede pretežno slike, ki razsvetljujejo njeno notranjost, šele drugotno slike iz narave radi narave same.

Njene predstave oseb so prav tako subjektivno barvane. Predvsem izdaja žensko slabo ali vsaj redkobesednejše označevanje moške psihe. Moški pisatelji se sicer zelo veliko bavijo z žensko psiho, opisovati jo hočejo do najglobljih posebnosti, vendar je pa tudi njihova napaka, da jo navadno napačno razumejo; slikajo jo kot demona ali angela, le kot človeka ne.

Pri nadaljnem čitanju že razločujemo razvoj dejanja, razvrstitev situacij, spletk in razplete. Starejši, takozvani dekliski romani, izdajajo tukaj veliko slabost: veriga vzrok — učinek je pogosto nerealna, strgana ali pa na silo združena. Posebno konec je nepričakovano optimističen. Kažejo sicer bujno fantazijo, vendar ozko območje; vse meri le na ljubezen, ki pa ni slikana življenjsko resnično, temveč tako, kot si jo nežna ženska duša želi. V tem je ravno vsa škodljiva zlaganost te literature za mlada dekleta. Nikjer ne čutimo brutalnega utripanja strasti, vse je nežno, bodisi ljubko vedro in optimistično ali pa genljivo do jokavosti. Tragiko in komiko pa pogrešamo.

Takšno opisovanje čutnosti nam dokazuje, kako je žena v svojem razvoju odvisna od moškega vpliva. Dokler je moški želel ženo tiho, v dom in družino zaverovano, nežno in dobro, so njeni romani prav taki. Odkar pa ima emancipirana žena prosto pot v svet, je napredni moški vzljubil svobodno, samozavestno in inteligentno ženo, ki mu je dostojnejša tovarišica. Problem ženske svobode pa je le del obče socialne borbe, ki zahteva na vseh področjih novo realnost.

In žena? Piše, kot bi bili nekoč stavili, da ne bo nikoli pisala. Včasih odkriva seksualnost do presenetljivih podrobnosti in se vsaj delj bavi pri njej kakor moški, ki ga razen tega problema z enako močjo prevzemajo še drugi. Tako opisovanje utegne delu škoditi, ako ni nujen člen celotne umetniške zgradbe, in se nehote sprašujemo: „Čemu to služi?“

Tako srečujemo v starejši dobi skoro izključno idealistične pisateljice, koncem prejšnjega stoletja pa — naturalistične; kot primer navajam veliko število nemških pokrajinsko-socialnih romanov. Da imamo tudi velikoj številu žensk v impresjonizmu in v novi romantiki, je tudi jasno zaradi blesteče lepega sloga in poleta v romantični svet ali pa vdajanja zunanjim vtisom, ki segajo v dušo. V natančnejši študiji bi pri pripadnosti tej ali oni literarni smeri morali upoštevati tudi posebnosti naroda, čigar članica je pisateljica.

V vseh dosedanjih stilnih elementih je bilo ženinom mišljenje tako neločljivo zvezano s čuvstvom, da se prvo ni moglo vidno udejstvovati. Še upadnejša bo šibkost miselne komponente v kompoziciji, ki zahteva poleg nagonskega čuta za skladnost posameznih delov tudi strogo logičnost in strnjjenost.

Ako zasledujemo razvoj pesniških vrst, ki so se jih posluževale ženske od najstarejših časov do danes, srečamo najprej žensko liriko (Sapho), nato sholastične verske ekstaze (Matilda iz Magdeburga), nato pisma (odlične žene iz francoskih salonov), veliko biografij in dnevnikov (vse do slavne Baškircève). To vse so pesniške vrste, ki dovoljujejo svoboden razmah ženskega jaza brez utesnjujočih kompozicijskih zakonov.

Epa, ki je tudi najstarejšega kova, nimamo nobenega. Tuja je bila ženi zgodovinska, neosebna snov in neprikladna enakomerna, vezana oblika. Značilno je

nasprotno, da ima srbska epika sporedno idočo narodno liriko, ki jo imenujejo — ženske pesmi.

Prej omenjenim oblikam slede črtice, povesti in šele pozno romani, ki zahtevajo poleg širokega obzorja in psihološkega poglobljenja v vse nastopajoče osebe še veliko tehničnega obvladovanja snovi.

Največ zahtev pa stavlja na umetnika kompozicija drame. Tipi, rast dejanja, konflikt, obrat, do zadnje besede mora biti vse zgoščeno in na pravem mestu. Zato nimamo poleg moških niti ene znane žene-dramatika. Šele v novi dobi so stopile žene s svojimi dramami tudi na odre.

Ženska volja je igrava, nestalna in se težko koncentrira, razen ako gre za njej bitno čustvo. Zato ji izbira gradiva in motivov ne narekuje misel, temveč čustvo. Dočim so moški romani brez umetniških pretenzij — detektivski, vojni, raziskovalni, cowbojski itd., — so ženski romani izključno ljubezenski, čeprav jih stavlja v sodobnost ali v zgodovinsko ozadje. V obeh je jedro — osebno doživljanje, le da si pri drugem pomaga v negotovem predstavljanju neznanih situacij in značajev z zgodovinskim gradivom.

Iz ženske duševnosti dalje izvirajo motivi ljubezni do otroka in do matere. Največ zbirk pravljic so napisale in še pišejo — ženske.

Iz ožjega družinskega kroga sega njena ljubezen v domačo pokrajino in v širšo deželo.

Močno versko čustvo je za žensko značilno. Vendar se ona do svojega verskega prepričanja ne dokoplje po težkih borbah, njej je že prirojeno in ji zato ne stavlja problemov. Moški je, ki dvomi, ki išče, ki ustvarja nove sekte, ki se bori za resnico in daje tem borbam umetniški izraz.

Veliko več je žena zagrabila socialnih motivov. Odlične umetnice srečujemo že od prvih začetkov socialnega gibanja (George Sand). Zopet jih ne obravnava toliko principijelno-miselno, kolikor čustveno. Saj vidi v vsakem človeku svojega moža, otroka ali mater. Ogorčenje nad krivicami, ki se godijo kateremu od teh, izraža s krepko besedo.

Odkar je žena svobodnejša, tudi sama potuje. Toda v svojih potopisih opisuje večinoma le zunanje slike pokrajin, noš, običaje, socialnih razmer, ne pronica pa v globlji smisel žitja in bitja teh dežel, ne veže smisla njihove preteklosti s sedanjostjo in prihodnostjo.

Politika, znanstvo in filozofija so ženi odmaknjene. Ako jemlje filozofa ali politika za junaka svojega romana, jo zanima predvsem njegovo erotično življenje, pogovori o problemih, ki te junake najbolj obvladujejo, ostanejo postranskega pomena.

Vendar politizirajo žene takrat, ko gre za njihovo čustvo. Poznamo pesnice, ki so vzbujale nacionalno navdušenost v dobi prebujenja. Po vojni pa se uveljavlja žena največ v borbi za mir, ki ji pomenja najbolj zaželeno vrednoto.

Iz dosedanjega se nam ne zdi nič čudnega, da predstavljajo večkrat že sama čustva zadržaj ženske knjige. Ako bi ob prečitani knjigi hoteli izluščiti najglobljo vodilno misel, bi večkrat bili v zadregi. Žena doživlja kompleksno, njena misel ni sposobna ustvariti čisto idejo ali dosledem sistem. Kmalu jo čustvo zanese na stranpota. Žena najde lepoto v tem in onem sistemu in ostaja razdvojena, ne da bi radi tega trpela. (Kontesa de Noailles, redovnica in poganka.) Moško stremljenje po resnici radi resnice same ji je tuje. Čudi se mu, da mu v dosego idej, znanstvene ali filozofske teorije ni nobenih žrttev žal, celo človeških ne. Ona hoče nasprotno vidnih, neposrednih uspehov. Ōrtod njeno udejstvovanje v socialni, a že od nekdanj v pedagoški stroki, ne samo kot mati, temveč tudi kot učiteljica (samostani Madame de Maintenon), zopet prvotno le praktično. Radi tega se utegne tak zadržaj preveč približati zunanji tendenci, kar je delu le v škodo.

Gihalo ženskih del je večinoma navdušenje nad večno se prelivajočim bogastvom življenja. Včasih se nam zdi, kakor bi precenjevala bogato lepoto oblike in vsebine na škodo globlji zamisli.

Ako kratko pregledamo komponente, ki sestavljajo ženski slog, se nam zdi pretežno negativen. To pa le radi tega, ker smo imeli v vidu tudi slabša ženska dela. Najmanj smo jemali v misel dela sodobne žene, ker nimamo prave razdalje, da bi mogli pravilno presoditi, koliko večnih vrednot ustvarja človeštvu. Če pa pomislimo na žene-mislece, kot so nekatere povojne ekspresionistke, na duševne velikane, kot je Sigrud Undset, na sodobne Rusinje ali pa tudi samo na vse one mlade, ki na odru preizkušajo svoje moči in govore iz ust igralcev in igralke mešanemu občinstvu, se nam pne ponos. Nič nemogoče se nam ne zdi, da bi se ne rodila žena-dramatičarka, ki bi pomenila človeštvu, kar so pomenili veliki, toda redki moški dramaturgi.

Moderna doba je premostila prepad med žensko in moško psiho. Pravi umetnik, ženska ali moški, se bliža čimbolj idealu-človeku, ki ima v sebi moške in ženske elemente. Samo tak umetnik zamore popolnoma doumeti smisel življenja.

Kljub temu pa ostaneta že po svojem fizičnem poslanstvu tudi psihično tako različna, da se bo v njunih delih vedno ercalilo nekaj posebnih vrednot.

Odkar doba stroja ne potrebuje več toliko fizične premoči, ki je last moža, kolikor še več spretnosti in žilave delavnosti, ki je prav tako last žene kakor moža, je upati, da bo žena vzdržala v zdravi tekmi z možem, in tudi literatura, ki jo bo vsvarjala, ne bo nikoli več manjvredna, temveč samo za spoznanje — drugačna.

Vzgojna naloga časopisja

Angela Vodetova

Nikakor se ne da tajiti izredni vpliv, ki ga ima časopisje na široke množice in vobče na javno mnenje. Kdor ne veruje tej trditvi, naj gre med preproste ljudi na kmete in naj posluša njihove pogovore. Iz njih se povsem določno izražata smer in stališče lista, na katerega je kdo naročen in na katerega prisega brez pomislekov in brez lastne preudarnosti. Saj je celo v mestih zelo mnogo takih ljudi, ki nimajo prav nobene samostojne sodbe in često s fanatizmom ponavljajo izjave svojega dnevnika, čeprav dogodki in resnična dejstva pričajo o nasprotnem.

Časopisje ima neverjetno sugestivno moč. Poglejmo državnike, ki hočejo popularizirati kako idejo ali kako svojo zamisel: posreči se jim edinole tedaj, če znajo organizirati močno časopisno propagando. In kako hitro uniči svojega nasprotnika, kdor ima na razpolago časopisje!

Suggestivni sili časopisja podleže celo človek, ki ima lastno razsodnost. Vsi vemo, kako ničevi so reklamni slavospevi različnim predmetom, ki jih ponuja trgovina, toda nemalokrat jim vendarle nasedemo. — Nekaj bo pa le držalo! — to je redno naš končni zaključek pri čitanju vsakovrstnih časopisnih vesti, poročil in priporočil.

Spričo te izredne moči, ki jo ima časnikarstvo na posameznega človeka in na javnost, se mora časopisje pa tudi zavedati svoje odgovornosti, kajti moč pomenja obenem odgovornost. Res je, da je za časopisom samim še močnejša sila, ki si često in marsikje lasti absolutno oblast nad javnim mnenjem in ki po osebi cenzorja kočnoveljavno odloča, kaj se sme in česa se ne sme.

Nikakor ni za državljane vzgojno, da se s prestrogim tiskovnim zakonom prikriva prava podoba življenja državljanov in dogodkov v državi.

Kajti ljudstvo najde drug izhod, ki to podoba često do grotesknosti izkrivi. Zato je časopisje prav poklicano, da ljudstvu odkriva važna dejstva in dogodke, ki zadevajo ves narod, v pravi luči. „Javno mnenje bi se moralo zavzeti za svoje časopisje, boriti se ž njim za svobodo izražanja. Časopisje zdaj molči in takozvano javno mnenje bi si naj priborilo pravico polnega izražanja v listih. Tiskana beseda mora zopet zaživeti, časopisje mora postati mentor in najodločnejši zagovornik ljudstva.“ (Slov. Narod, 8. marca 1934.)

Dokler ne bo tako, dokler ne bo časopisje svobodna demokratična tribuna javnega mnenja, dotlej listi ne morejo vršiti one vzgojne naloge, ki jim po njihovem pomenu pripada.

Res je, da je danes uredništvo samo nekakšna centrala kronološkega dela, časopisje pa kronika, toda zlo je v tem, da je ta kronika tako zelo enostranska, da zadev, ki često skeleče posegajo v življenje naroda, sploh ne beleži. Zato pa stopajo v ospredje drugi dogodki, ki so sicer tudi zrcalo časa in kraja, toda učinek tega poročanja je povsem negativen. Taka okrnjena kronika napravlja v tujini vtis pomanjkanja svobode na eni strani, na drugi pa nas kaže svetu kot manjvreden narod.

Ko so na Francoskem odkrivali poneverbe in sleparije Staviskega, so se nekateri rodoljubi sramovali in so hoteli zabrisati vtis, toda večina je bila ponosna na francosko demokracijo, ki jamči francoskim državljanom vsaj kolikor toliko svobodne kontrole nad vsem državnim življenjem. Po pojmih demokracije je ljudstvo najvišja nadzorna oblast nad državno upravo in Francozi se tega tudi zavedajo. V tem smislu moramo razumeti njihove izjave ob raziskovanju zadeve Staviskega: „Naše orožje je naš tisk. Brez njega bi bilo brezuspešno vse prizadevanje ljudstva, da razgali vso sramoto, da privleče iz temnic na jasno plan vse gnile črve, ki glodajo na državnem telesu... Radi prenesemo vse očitke, samo da nam puste tisk, v katerem lahko povemo lumpu v obraz, da je lump, in sleparju, da je slepar.“ (Po Slovincu, 25. 1. 1934.)

Kjer pa je svoboda tiska okrnjena ali se je sme posluževati samo ena stran, tam je treba polniti vrste z drugačno kroniko. In dočim je nepristransko osvetljevanje prestopkov in koruptnih dejanj iz vrst državnikov in pripadnikov gorenjih desetisočev za široke množice vzgojno, ker jim daje vero v pravičnost, pa podajanje senzacij o umorih in tatvinah samo kvari ljudstvo, ki se ne zgraža nad lastno podobo, temveč se je privaja. Zgledi vlečejo.

Kakšen obseg je pri nas zavzela te vrste reportaža, v žarki luči osvetljujeta sledeča dogodka:

Slovenka, ki živi že dolga leta v tujini, je redno prejemale naše dnevnike. Nedavno bi se bila morala po nujnem oprasku vrniti v domovino. S strahom se je obrnila na svoje znance z vprašanji, ki so jih nemalo presenetila: ali je varno potovati po Sloveniji, ali se more voziti tudi ponoči, ali je varno v vlaku pred žeparji itd. Gospa si je tako sliko o domovini ustvarila iz slovenskih časopisov. „Nikdar nisem iz časopisov mogla spo-

znati ljudstva, ki živi po drugih pokrajinah naše države, poznala sem ga le po njegovih morilcih, roparjih, tatovih, vlomilcih in druge vrste zločincih. Pozneje sem spoznala, da časopisje drugih pokrajin prav tako predstavlja svetu Slovence.“

Drugi dogodek izreka enako obsodbo nad pisanjem našega časopisja: Gospa, ki živi stalno v Kairu, je šla na urad za tujski promet po informacije. Hotela je preživeti zadnjo poletno sezono v Sloveniji, v Kranjski gori, ki jo je spoznala po propagandnih oglasih. Ko je to povedala uradniku, se je močno začudil, da si upa v to deželo morilcev in tatov. Kot tako jo pozna on iz časopisnih poročil! In gospa si je izbrala za svoje bivališče bolj civilizirano državo.

Taki dogodki nam pričajo, da bi morali biti naši listi pač bolj previdni, kadar pišejo kroniko o zločinih, ter bi jih zlasti ne smeli razpredati tako na dolgo in široko. Imamo dovolj sovražnikov, ki dosledno skrbе za to, da se naše ljudstvo pokaže v čim grši luči, in ni potrebno, da jim mi še olajšamo njihovo delo.

Morda je to pretirano in ta sodba preveč pesimistična? Samo nekaj dni pazno zasledujemo naše liste, pa se moramo prepričati, kako se dan za dnem polnijo vrste s takimi poročili.

Oglejmo si nekaj primerov: Samo v enem dnevniku so na eni sami strani zabeleženi sledeči zločini: Žrtev noža — brezposelni delavec oklan kar na cesti brez vzroka; Neznanca ubil in vrgel v vodo — torej zopet umor brez vzroka; Delavcu so ukradli kolo; Na meji so zasačili 4 tihotapce; Velik vlom v vilo — ukradli so raznih predmetov v vrednosti nad 15.000 Din; Spet roparski napad na župnišče.

Primer iz drugega lista: Zaradi brizganca ubil človeka; Starko zadel v nadi, da pride do denarja; Sin ustrelil očeta; Šofer okradel gosta.

Ali pa: Zasačeni cerkveni tatovi; Smrtna posledica pretepa; Žrtev noža; Mati oproščena, hčerki v kriminal; Izpred kazenskega sodišča — vrsta tatvin in pretepop.

Posebno v lepi luči je pokazala značaj našega ljudstva Markuzijeva razprava, ki se je na dolgo in široko obravnavala po vseh naših listih.

Doslednost naših listov osvetljuje tudi tale primer: Na eni strani priporoča list, da je treba za šolsko mladino dobrih vzgojnih listov, ki slone na resničnih etičnih vzgojnih principih. Na drugi strani pa čisto banalno razprejanje zanimivih žurnalističnih novic brez katerekoli vzgojne pripombe: Dva zločince se zopet oglašata; Rokovnjaštvo — napad šestih rokovnjačev na mirnega potnika; Pet udarcev z nožem; Zopet nočni vlom; Vlom v vevško papirnico; Dva pustolovca sleparita po Savinjski dolini. —

Brez dvoma se noben dnevnik ne bo odrekel poročanju takih vesti. Toda pomisleke mora vzbuditi način podajanja te vrste reportaže: čisto veje iz opisovanja najbolj tragičnih dogodkov skoro odkrit cinizem, ki zadržuje zlasti mlajšega bralca. Posebno se v tem odlikujejo poročila o prestopkih žensk, ki se navadno začno: „Lahkomiselna Micka P. je zvalila ...“ itd. Pa sledi v kratkih, ironičnih besedah povest, ki premnogokrat skriva

v sebi tragedijo uničenega življenja. Slika, ki bi morala biti podana kot podoba naših dni, učinkuje kakor cenena šala.

Gotovo je resnica, da imajo državljani pravico vpogleda v vse dogajanje v svoji državi in da jih te vrste novice najbolj zanimajo. Toda naloga časopisja je, da misli na svojo vzgojno nalogo tudi pri podajanju takšnih poročil ter vpliva na pravni in etični čut ljudstva in javnosti vobče. Če je poročanje o zločinih tako prikrojeno, kakor da bi bilo samo sebi namen, potem morajo široke množice otopeti, če jih vsak dan krmijo s takimi novicami, prinesenimi v taki obliki.

Posebno porazno pa vpliva na državljane spoznanje, da se o prestopku, ki ga je zagrešil kak preprost človek, piše na dolgo in široko, da ga vsi časopisi imenujejo s polnim imenom, dočim se postopa napram gosposkim in imovitim zločincem skrajno obzirno, pa naj bo zločin še tako velik in škodljiv za skupnost. Tudi tako ravnanje povzroča otopevanje pravnega čuta množic v zavesti, da se tudi tu meri z dvojno mero. Zaman so vse lepe besede o „državotvornosti“ tam, kjer ni državljanske enakopravnosti, katere prvi glasnik bi moralo biti baš časopisje.

Književnost in umetnost

Božena Begovičeva: Med včeraj in jutri. Božena Begovičeva je ena redkih ženskih umetnic, ki se je poglobila v problem današnje ženske generacije s toliko resnostjo, da ga je zajela kot vsebino svoji umetni — topli in intimni drami. Četudi problem ni prikazan v celotnem obsegu — saj je to nemogoče — ter tudi ne v oni sredini, kjer stopa v ospredje najbolj izrazito in določno, a tudi najbolj skeleče, je treba vendarle priznati, da je tudi podoba, ki jo je pisateljica zarisala v svoji drami, izredno značilna za današnjo dobo, ko razvoj nujno zahteva nove življenjske oblike, nova spoznanja, ki si le s težavo utirajo pot zlasti v tisti družabni plasti, ki je svojo zgodovinsko vlogo že doigrala, a se še vedno

oklepa svojih postojank. To stanje mora nujno povzročiti trenje, ki ga najbolj občuti mladina v odnosu do starejše generacije, zlasti ko stopa ta generacija v njeno življenje v vlogi vzgojiteljev, bodisi v šoli, še bolj pa v družini. Res je, da so se nasprotstva med staro in novo generacijo že vedno ponavljala, toda ta nasprotstva so danes postotterjena, ker jih močno potencira prav današnja doba, ki vodi iz preteklosti v bodočnost, ki pomenja most med včerajšnjim in jutrišnjim dnem.

Ta most gradi mladina, pogosto za ceno težkih žrtev. Veličina teh žrtev je včasih bolj vidna in deluje močneje na okolico, včasih pa je žrtev tiha in skrita, tako da gre spriči velike tragike današnjega življenja skoro neopaženo mimo, dasi često ni nič manj skeleča. Konflikti, ki jo povzročajo, so bolj notranji ter se odigravajo v ožjem krogu, zato ostaja na zunaj brez močnejšega in vidnejšega učinka.

Na take vrste dogodkih je zgrajena drama „Med včeraj in jutri“, ki radi tega sicer ne učinkuje močno in efektno, vendar pa zapušča v gledalcu mnogo topline in ga množica resnic, nanizanih v neprisiljenem in naravnem dialogu, sili k razmišljanju in spoznavanju. Borba današnje ženske mladine s svojo okolico, z nerazumevanjem v družini, ki sloni na trhljih in zlaganih temeljih meščanske morale, utiranje novih potov in iskanje novih življenjskih oblik, primernejših za zahteve, ki jih stavlja na mladino nova doba, poteg tega pa boj s težkimi materialnimi razmerami — to so osnovne misli, na katerih sloni dejanje drame.

Osrednji osebi, nosilki avtoričine miselnosti, sta vdova Maja Kordičeva in njena nečakinja medicinka Bela, ki pri svoji materi Vilmi, sebični, z družabnimi predsodki prenasičeni ženski, ne najde razumevanja za svoje težnje, ki so osredotočene v ljubezni do dela in v ljubezni do revnega glasbenika „brez imena“. Zato se zateka k teti Maji, pametni in prosvetljeni ženi, ki ji njena razumnost, še bolj pa njena srčna dobrot pomagata živeti se v življenje in težave mladega človeka. Toploto njene vedre duše pa občuti zlasti njena hčerka Eva, ko jo usoda združi z možem, čigar ljubezen bi morala po vseh pravilih meščanske morale odkloniti. Toda mati je ne obsoja, temveč ji z vsem svojim obnašanjem dokaže, da ima zaupanje vanjo. Vsa njena vzgoja je tako usmerjena, da vidi hčerka v materi svojo najboljšo prijateljico, ki ji lahko vse zaupa. Prav ta vzgoja pa tudi obvaruje Evo pred tragičnim konfliktom v življenju.

Naprotno pa je Bela deležna vse grenkosti, ki jo povzroča v mladem človeku nerazumevanje staršev, katerih odnos do otrok ni notranje poglobljen in iskren, temveč so mu merilo le družabne zahteve. Kakor hitro pride otrok navzkriž s temi zahtevami, tedaj nastane v družini konflikt, ki je navadno nepremosljiv, če se ena ali druga stran ne vda. To velja seveda v prvi vrsti za meščanske družine, kjer imajo hčerke še mnogo težje stališče kot sinovi, ki so že vedno uživali več ali manj svobode. To mora Bela do bolečine občutiti pri svoji lahkomišelnih materi, kateri na ljubo mora hoditi na plese in zabave, in jo njena teta Maja pravilno označi kot garde-damo lastni materi. Obsodba, ki jo izreče hči nad lastno materjo, je pač porazna: „Moja mati ne more razumeti, da se človek lahko zanima za nekaj izven sprejemnega solona in postelje.“

Razumljivo je, da mati, kot je Vilma, ne prizna in ne dovoli svoji hčerki zveze s človekom brez družabnega položaja. Toda Bela, ki je prelomila s tradicijo, hoče biti tudi dosledna v svojem ravnanju: zapusti dom svoje matere in se preseli v podstrešno sobico k svojemu bolnemu prijatelju. Toda tu ne obupavata, temveč kujeta načrte za bodočnost. Ta mladostni vzgon obeh mladih duš, usmerjenih v bodočnost, lepo in neprisiljeno izraža tudi avtoričino vero: „Hotel bi, da bi bilo moje delo nekaj več kakor žalostinka nad tem sivim današnjim dnem. Hotel bi, da bi bilo kakor smrt, ki vodi v jutri.“

Tragično današnje prehodne dobe, ko hoče mladi svet uveljaviti svoje nazore brez kompromisov, a prav v tej borbi pada in krvavi, predstavlja v tej drami dogodek, ko se vdasta Bela in njen bolni prijatelj moči bogastva gospe Mile Maronovičeve, ki hoče mlademu komponistu „samo zdravja“, a uniči njegovo lastno in Belino srečo. Kajti bogata, prenasičena ženska ne trosi denarja za bolnega mladega človeka samo iz usmiljenja. Prepozno je njegovo spoznanje, ko se vrača k Beli, da umre v njenem naročju.

Razliki med zdravimi nazori nove generacije in brezdušnosti predstavnikov stare družbe daje avtorica poudarka v ravnatelju Krolu, ljubimcu gospe Vilme, ki ga sprejema kljub ciničnemu varanju njene ljubezni. Dasi ve za vse njegovo početje in spoznava njegov podli značaj, ga vendar ne zavrne, kajti, kako naj živi brez svilenih nogavic? —

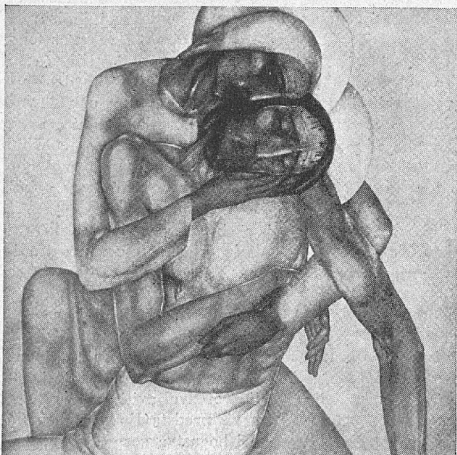
Vzmeti drame Med včeraj in jutri so bolj psihološkega značaja, zato tudi njen učinek ni tako močan, a tudi ne tako zunanji, kakor pri izrazito socialni drami. Borba, ki je v psihološki drami skoro samo nakazana, ker mora biti v slogu vsa zasnova, je v socialni drami lahko potencirana in zagrabi gledalca z

vsakim prizorom. Vendar imajo tudi dogodki, ki so osnova drami Med večeraj in jutri, svoj izvor v socialnem dogajanju. Spremenjene razmere so do dna spremenile tudi življenje ženske, s tem pa tudi njene nazore in njen odnos do predstavnikov stare miselnosti. Boj, ki se bije med tema dvema svetovoma, je posebno izrazit prav v oni družabni plasti, ki jo je sprejela avtorica kot nositeljico dogodkov v svojo dramo.

Četudi je Begovičeva v tej drami izpovedala svoje misli in nazore o življenju, o vlogi mladine v današnjih dneh, o svoji okolici, o gotovi družabni sredini mesta, v katerem živi in dela, je storila to izredno nevsiljivo in diskretno, da prav zato skoro vseskozi učinkuje prepričevalno. Morda je nekoliko izjeme edinole v prvem dejanju, kjer Maja preveč brez povoda izpove svoje nazore. Bolje bi bilo, da bi jih vpletla avtorica pozneje med dejanja, katerim bi takšno tolmačenje sledilo kot njihova logična utemeljitev. Močna stran drame je zlasti prijeten in izklesan dialog, ki teče neprisiljeno in duhovito ter priča o avtoričini inteligenci in odrski rutini, saj je bila tudi sama igralka.

V izredno harmoničnem soglasju z vsebino drame je celotna uprizoritev: režija pod Jermanovim vodstvom prav tako ustreza njeni neprisiljeni intimnosti kakor igralci, ki v njej nastopajo: Nablocka, Danilova, Slavčeva, Gabrijelčičeva, Boltarjeva-Jan, Daneš, Drenovec.

Angela Vodetova

Mara Kraljeva. Pri nas se premalo brigamo za propagando svoje umetnosti v tujini, ker menda ne pomislimo, da sam Meštrovič, in naj bo še tako velik, vendar ne more predstavljati vse naše kulture pred svetom. In potem se navivno čudimo, da med kulturno Evropo nimamo tistega ugleda, ki ga imajo celo manjši narodi in neznatnejše države. Drugi narodi žrtvujejo veliko za kulturno propagando, pri nas mora umetnik, ki se hoče pokazati tujini, nositi stroške in riziko sam. To je precej žalostno spričevalo naše narodne zavesti in volje.

Da bi s kulturno propagando lahko precej dosegli in si tudi razmeroma poceni pridobili ugled, ki ga tako nujno potrebujemo, pa pričajo tuja priznanja onih naših umetnikov, ki kdaj pogumno store to, kar bi moral storiti narod, oziroma tisti, ki vodijo narod. Sem prištevamo lahko kolektivno razstavo, ki sta jo priredila Tone Kralj in njegova žena Mara Kraljeva letos spomladi v „Hagenbundu“ na Dunaju.

Kritike o umetnosti Toneta Kralja so bile zelo laskave. Kakorkoli so pa zanimive tudi zaradi tega, ker tujci marsikaj drugače vidijo kakor mi, se tukaj ne moremo z njimi baviti, ker so jih zabeležili tudi naši listi. Krog ženskega Sveta bo bolj zanimalo, kaj je tujina rekla o delih Mare Kraljeve, t. j. o 15 akvarelih, 6 keramikah in enem mavčnem odlitku, ki jih je umetnica razstavila poleg del svojega moža. Splošno so kritike vseh večjih dunajskih dnevnikov tudi zanj

jako laskave in priznalne. Kritike, katere so ugotovile, da se Mara Kraljeva motivno in stilno naslanja na moža, so pa tudi soglasno povdarile njeno osebno noto, ki daje vsem njenim delom vendarle poseben značaj. Njena dela so milejša, bolj čustvena in ženska. Razen tega so že zaradi tehnike, ki si jo je izbrala, akvarel na svili, bolj graciozna in dekorativna. Posebno pozornost je na Dunaju vzbudila njena „Pietà“ in po reprodukciji tega dela bodo čitatelje lahko same presodile pravilnost dunajske kritike. Seveda brezbarvna reprodukcija nima tistega čara kakor barvni original.

Vsa dela, ki jih je razstavila na Dunaju, razstavlja Mara Kraljeva zdaj v Zagrebu, kjer jo je kritika tudi dobro sprejela. Na svilo slikana „Pietà“ je pa tam našla kupca, Nj. Vel. kraljico Marijo. Umetnici k lepemu uspehu čestitamo.

Janež Rožencvet

Obzornik

V premislek . . .

Zene, zadnje znižanje uradniških prejemkov je preobčutno zadelo zlasti vas in vaše družine. Ženska društva so tudi v sedanjih dneh med prvimi, ki se potegujejo za popravo krivičnih ukrepov. Toda prav sedaj, ko nam je vztrajna zaščita tako potrebna, so začele nekatere izmed nas izdajati naše edine resnične zaščitnike: odpovedujejo se ženskemu društvom in časopisju,

Ali smo tako hitro pozabile, kaj so storile za ženo ženske organizacije in ženski listi. Vse, kar imamo, je bilo treba šele priboriti z neprestanimi intervencijami, zborovanji, resolucijami in pridobivanjem javnega mnenja po časopisih: odprava celibata, enake plače, dostop do šol, do služb . . . Kaj je bila žena pred 30 leti? Sedaj pa so nastopili časi, ko nam te pridobitve zopet trgajo iz rok: s celibatom nam groze, naše plače znižujejo, iz šol in služb nas odganjajo . . . Kako bomo odbijale te napade in kaj bo s še neizpolnjenimi točkami našega ženskega programa: za enako delo vsem — tudi ženam in materam — enako plačilo, enaka možnost izobrazbe za sinove in hčere, pot v vse poklice, zaščita matere in otroka, enakopravnost nezakonske matere in otroka, materinske penzije, urednotenje gospodinjanskega poklica, odprava dvojne morale, državljanska enakopravnost, zlasti pa volilna pravica, ki nam bo edina dala možnost dostopa in sodelovanja na onih mestih, kjer se odloča tudi o usodi žene in njenega dela.

Žene! Brez našega sodelovanja bo nazadovala kultura, propadla bodo ženska društva, brez naše naročnine bodo utihnili ženska glasila — kje bomo potem dobile zagovornika in zaščitnika?

In še to: Ali sta imela naš idealizem in socialni čut tako rahel temelj: ker smo same krivično prikrajšane, odlegujemo pomoč najbednejšim in zapuščamo dobrodelna društva . . .

Ne, vrnimo se nazaj h kulturi, k organizacijam in listom, zlasti ženskimi, ter trdneje strnimo svoje vrste. Kulturne dobrine in socialno delo so za naš narod, zlasti pa za našo ženo previsoke vrednote, da bi jih mogle izdajati za ceno napačno pojmovane stanovske solidarnosti in zgrešene samoobrambe.

Preizkusimo v teh težkih dneh zvestobo svojim idealom in dolžnostim — četudi z žrtvami!

Jugoslovanska žena zahteva volilno pravico. Alijansa ženskih Pokretov (društev, ki se bore za ženske državljanske pravice) je minuli mesec pozvala Ženske Pokrete po vseh banovinah, naj prirede manifestacijske shode za žensko volilno pravico. V Sloveniji so bila na pobudo ljubljanskega Ženskega Pokreta zborovanja v Ljubljani, Novem mestu, Celju, Mariboru in Šentjurju. Povsod so govorile za-

stopnice raznih poklicev in slojev ter sprejele in odposlale vladi resolucijo:

Združene žene v Sloveniji, zbrane na zborovanju dne 20. oktobra 1955., zahtevamo, da se v novi volilni zakon sprejme splošna, enaka, tajna aktivna in pasivna volilna pravica za ženske, in sicer za narodno skupščino in vsa samoupravna zastopstva.

Dasi govori prva ustava naše države (iz l. 1921.) o enakopravnosti vseh državljanov, ima vendar pri členu o volilni pravici dostavek, da se bo volilna pravica za žene uredila šele s posebnim zakonom. Tega posebnega zakona prva ustava ni rodila, prav tako je šla preko njega tudi druga ustava iz l. 1951. Ker obeta vlada sedaj nov volilni zakon, je jugoslovanska žena iznova in odločno izpregovorila svoje zahteve po resnični enakopravnosti vseh državljanov brez razlike spola. Predsednica ljubljanskega zborovanja ga. Cirila Štebijeva in vse guvernice so temeljito razgalile lice današnjega življenja, ki je vzbudilo v ženi državljanstvo in socialno zavest, jo dvignilo do gospodarske samostojnosti, jo obremenilo s težkimi dolžnostmi in odgovornostmi v domačem in javnem življenju ter jo vzposobilo za razumevanje in upravljanje kateregakoli posla od domačega gospodarstva do najvišje socialne in državne politike. Ženini bitni interesi — je rekla glavna govorica v Ljubljani, ga. Angela Vodetova — nujno zahtevajo njeno sodelovanje v politiki, zlasti v socialni in prosvetni panogi ter pri sestavljanju in izvrševanju onih zakonov, ki se tičejo žene same, njenega odnosa do moža, otrok, doma in dela. Zastopnica delavskih žen ga. Rojnikova iz Celja je pojasnila, kaj si obeta delavska žena, ako bo mogla sama sodelovati pri upravljanju države: prispevki, katere plačujejo tudi žene v razne fonde, ter davki bodo prišli res tudi v prid ženi, otroku in najpotrebnejšim članom države; za enako delo enako plačilo, zaščito matere in otroka, higijenska delavska stanovanja, rešitev porodnega vprašanja, nove šole, dečja igrišča, bolnice itd. Prav tako je popisala težki položaj današnje ženske omladine zastopnica študentk gđ. Kristina Vrhovčeva, položaj žene intelektualke dr. F. Grosmanova, in razmere ter želje gospodinje in matere predsednica Ženske zveze ga. M. Govekarjva. Vse tri so ugotovile, kje in kako bi žena, ko bi mogla sodelovati pri urejanju in izvajanju zakonov, koristila ženi sami, deci, narodu in domovini. Vse guvernice so po nazornih primerih iz današnjih dni poudarjale, kako slabo so do danes upravljali javno življenje moški sami in kako bi žena nedvomno bila sposobna za boljše in poštenejše vodstvo in upravljanje marsikatere panoge, ki se do danes smatra za izključno moško območje. Prav gotovo bi bile žene tudi na vseh visokih vodilnih upravnih mestih bolj nesebične in bolj nepristranske ter bi njihovo javno nastopanje ne stalo države toliko izdatkov kakor sedaj. Predvsem pa bi svetovna politika, pri kateri bi soodločale tudi žene, nikdar ne pritirala človeštva do vojne!

Enaki shodi so bili po vseh večjih mestih države. Povsod so se glasu meščanskih žen, delavk, intelektualk in omladine pridružile tudi kmetske žene kot predstavnice pretežne večine jugoslovanskega ženstva. Le pri nas — kot članice Krščansko-socialne ženske zveze — se, žal, niso odzvale vabilu in se niso pridružile našim skupnim zahtevam...

P. H.

Knjige za naše izseljenke. Jugoslov. Ženska zveza, sekcija za Dravsko banovino, se je priključila akciji „Branibora“ s tem, da zbira med ženstvom knjige, katerih si naše žene, ki žive sredi tujih narodov, tako žele zase in za svojo družino. Poglejte svojo domačo knjižnico in pošljite vse, kar lahko pogrešate — zabavne, poučne, mladinske knjige in liste — v upravo Ženskega Sveta, Ljubljana, Tavčarjeva 12.

Mirovni dan, katerega praznuje na pobudo Mednarodne ženske zveze ženstvo vsega sveta, prirede tudi naša ženska društva 11. nov. Žene širom Dravske banovine, pridružite se osebno ali v duhu naši želji in delu za svetovni mir.

VSEBINA 11. ŠTEVILKE

Neznanemu (Anica Černejeva)

Pod dalmatinskim solncem — Konec (Maša Slavčeva)

Vrnitev (Ljuba Prennerjeva)

Roka (Vida Tauferjeva)

O ženskem literarnem slogu (Milica Ostrovska)

Vzgojna naloga časopisja (Angela Vodetova)

Književnost in umetnost: Božena Begovičeva: Med večeraj in jutri (Angela Vodetova) — Mara Kraljeva (Janez Roženevet)

Obzornik: V premislek... — Jugoslovanska žena zahteva volilno pravico.

Priloge: Naš dom — Naša žena — Krojna pola in ročno delo.

Ženski svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—, Posamezna številka Din 6.—. Za Italijo L 24.—, posamezna štev. L 250 za inozemstvo Din 85.—. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II. Pošt. ček. račun 14004. — Izdaja Konzorcij „Ženski Svet“ v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. Odgovoren L. Mikuš.

Listnica uprave.

Nove naročnice dobé eno samo številko lista s položnico, katere naj se takoj poslužijo, ako želé redno dobivati list.

Kdor želi odgovor na svoje pismo, naj priloži znamko.

Naročnicam v Italiji naznanjamo, da so dosedanje položnice na ime E. Godina na podlagi min. odloka od 25. X. dalje neveljavne, nova navodila gledé plačevanja dobé v decemberski številki.

Darovi za tiskovni sklad.

Ema Rihar 5 Din; Rezi Plavc 1; Ana Hudelist 3; Mici Poljanšek 2; Micika Kurnaver 5; Juana Perenič 14; Pavla Božič 2; Zofi Sever 4; Poldi Bajželj 4; Marica Bračič 16; Marija Šorn 1; Angela Oblak 6; Mimika Jeršič 5; Marija Slejko 4; Marica Kvac 2; Jožica Vižintin 2; Rozi Wagner 8; Olga Jelušič 8; Štefanija Brunsteiner 5; Julka Matko 1, Pavla Hovar 2; Čebašek Agneza 5; Lenka Tomašič 2; Ivana Planinšek 2; Ida Kotnik 4; Francka Lah 6; Emilia Doller Lit. 6; Angela Cvetko 2 Din; Zofija Ferluga 5; Mara Puncer 1; Jožica Perne 4; Marija Zaplótinik 1; Emica Koprivec 3; Marija Lagoja 2; Almira Gruden 3; Marica Vodenik 4; Pajkova Mimi 4; Pavla Miklavič 8; Maruša Sajovic 2; Amalija Kelbl 6; Alma Sel 2; Kaja Lebinger 5; Jospina Bizjak 5; Marija Verbnjak 6; Rezka Ivanc 6.

Iskrena hvala vsem cenjenim darovalkam!

Krznen ovratnik

je seveda tudi letos važen sestavni del zimskega plašča in to radi toplote in elegantnega izgleda. Šal - ovratnik, ki se spušča globoko navzdol, boža obraz tistega, ki ga nosi.

Poleg šal - ovratnika, ki se največ nosi, vidimo tu in tam tudi fazono kravate. Pri plaščih bogatejše izvedbe so obrobljeni tudi rokavi, večinoma izpod lakta s krznom.

Največkrat uporabljamo sledeča krzna: perzijaner, klokan dolge dlake (Walabby), skunks in tjulen.

V izložbah firme Tivar lahko vidite vse tukaj opisane plašče. Še bolje pa storite če greste v prodajalno in pomerite plašče pred ogledalom, da vidite, kako dobro Vam stoji Tivar -jev zimski plašč!